

İrsi Firengi	Dr. R. Güngör
Finlandiyada Musiki	Ş. Nihal
Köylüye kısa öğütler	S. Coşkun
Tecimsel Hayat	A. Baykal
Kağnılar Gıcırdarken	A. Ertan
Derlemeler	***
Köy Anketi	***
Haberler, Hareketler	***

SAYI : 12 — (İLK TEŞRİN 1936)

Büyük Bayram	C. Gültekin
Tarihte Türk (Şiir)	Ö. N. Arı
Veni tip Köy öğretmeni	H. N. Özay
Benim Dilim (Şiir)	K. N. Duru
XIII Yıl Biterken (Şiir)	C. Gültekin
Devrimlerin Türküsü (Şiir)	V. C. Aşkun
Dil Bayramı	İ. N. Dilmen
Köyde Halkevi	S. Aytekin
Sonsuz Aşkım (Şiir)	Tunçoğlu
Öksüz Kardeşler (Şiir)	N. Diniz
Gelincik (Şiir)	H. Aytekin
Velâdi Firengi	Dr. Rifat Güngör
60 Sene evvelki Samsun	L. Tekin
Tarım	S. Coşkun
Kağnılar Gıcırdarken	A. Ertan
Bulmacalar	***

SAYI : 13

II ci TEŞRİN 1936

CİLT : II

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ

BU SAYIDAKİ YAZILAR

Atatürkün Nutukları

Hava Tehlikesi

Büyük fethin XIII üncü yılı

Kızım Selçuğun dilinden

Demokrasinin Doğuşu

Yeni Tip Köy Öğretmeni

Köye Doğru

Velâdi Firengi

Samsun Müzesi

Tarım

60 Sene Evvelki Samsun

Kağnılar Gıcırdarken

Maniler

C. Gültekin

B. K. Çağlar

C. Gültekin

R. Hattatoğlu

H. N. Özay

A. Oğuzman

Dr. Rifat Güngör

L. Konuksever

S. Coşkun

L. Tekin

A. Ertan

S. Aytekin

SAYI : 13

II ci TEŞRİN 1936

CİLT : II

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ

Yüksek Nutuklarıyla Büyük Millet Meclisinin İkinci Çalışma Yılımı Açan

YÜCE ÖNDER ATATÜRK

Büyük Millet Meclisinde YÜCE ÖNDER ATATÜRK' ün NUTUKLARI

* Sayın millet vekilleri,

Sizi, sevgi ve saygılarımla selâmlı-
yarak beşinci devrimin ikinci senesini
açıyorum.

Derhal söylemeliyim ki, bu seneki
çalışmalarımızın da, memleket ve millet
işlerinde, yeni iyilikler ve ilerlemeler
yapacağına kaniim.

Geçen yıl, Türk milleti, huzur ve
sükûn içinde, millî ve insanî ülküye aşkla
koşan kuvvetli çalışkan bir varlık gös-
teriyordu.

İdarede ve Adliyede yeni kanunların
ve yeni teşkilâtın vatandaşları sevindiren
neticeleri görülüyordu.

Ekonominin her sahasında ve mem-
leketin her tarafında Türkler, kendileri-
ne ve devletlerine tam bir güven içinde
çalışıyorlardı.

Cumuriyet yeni ve sağlam esaslarla
Türk milletini emin ve metin bir istikbal
yoluna koyduğu kadar asıl fikirlerde ve
ruhlarda yarattığı güvenlik itibarıyla,
büşbütün yeni bir hayatın müjdecisi ol-
muştur. Seneler geçtikçe, millî ideal
verimleri, güvenle çalışmada, ilerleme
hevesinde, millî birlik ve millî irade
şeklinde, daha iyi gözlere çarpmaktadır.
Bu bizim için çok önemlidir. Çünkü, biz
esasen millî mevcudiyetin temelini millî
şuurda ve millî birlikte görmekteyiz.

Halkla hükûmet arasındaki yakınlık
ve beraber çalışma gayreti, ayrıca,
memnuniyeti mucib bir seviyededir. Bu
hususla Partimizin feyizli önderliğini
ehemmiyetle kaydetmek isterim.

İdarî veya ekonomik tedbirlerin iyi
tatbiki ve tatbik neticelerinin iyi anlaşıl-
ması için, halkın hükûmete yardım et-
mek hevesi, iftihar olunacak bir teza-
hürdür. Bu ruhî vaziyet Türk milletini
ilerletmek ve Türk vatanını imâr etmek
için çok verimli ve çok esaslî bir âmil-
dir.

Devleti ve hükûmeti kendi malı ve
koruyucusu tanımak, bir millet için bü-
yük nimet ve mazhariyettir. Türk mil-
leti bu neticeye Cumuriyette varmış ve
her sene bunun artan semerelerini gör-
müş ve göstermiştir. Milletimizin mad-
dî ve manevî huzuruna her şeyden faz-
la ehemmiyet verişimizin ne kadar ye-
rinde olduğu anlaşılıyor.

Arkadaşlar,

İlk tahsilin yayılması için sade ve
pratik tedbirler almak yolundayız. İlk
tahsilde hedefimiz, bunun umumî ol-
masını biran evvel tahakkuk ettirmektir
bu neticeye varmak ancak, fasılasız ted-
bir almakla ve onu metodik tatbikle
mümkün olabilir. Milletın başlıca bir işi
olarak, bu mevzuda ısrar etmeği lü-
zumlu görüyorum. San'at ve teknik
mekteplerine rağbet artmıştır. Bunu
sevinçle söylerken, her türlü teşviki ar-
tırmak lâzım olduğunu da ilâve etmek
isterim.

Yüksek tehsil için Ankara Üniversi-
tesini tesis etmek yolunda, Tıp Fakül-
tesinden başlayarak, yeni ve en külfetli
hamlenin atılmasını dilerim.

Güzel san'atlara da alâkanızı yeni-
den canlandırmak isterim. Ankarada bir
konservatuar ve bir temsil akademisi
kurulmakta olmasını zikretmek benim
için bir hazdır.

Güzel san'atların her şubesi için Ka-
mutayın göstereceği alâka ve emek,
milletin insanî ve medenî hayatı ve ça-
lışkanlık veriminin artması için, çok
tesirlidir.

Başlarında kıymetli Maarif Vekilimiz
bulunan, Türk Tarih Kurumu ile Türk
Dil Kurumunun, hergün yeni hakikat
ufukları açan, ciddî ve devamlı mesai-
sini takdirle yad etmek isterim. Bu iki-
ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimi-
zin, karanlıklar içinde unutulmuş derin-
liklerini, dünya kültüründeki analıkları-
nı, reddolunmaz ilmî belgelerle ortaya
koydukça, yalnız Türk milleti için değil
ve fakat bütün ilim âlemi için, dikkat ve
intibahı çeken, kutsal bir vazife yap-
makta olduklarını emniyetle söyleyebi-
lim. Tarih kurumunun Alacahöyükte
yaptığı kazılar neticesinde, meydana çı-
kardığı, beşbin beşyüz senelik maddî
Türk tarih belgeleri, cihan kültür tari-
hini yeni baştan tetkik ve tamik ettire-
cek mahiyettedir. Birçok Avvupalı âlim-
lerin iştirakile toplanan, son Dil Kurul-
tayının ışıklı neticelerini bizzat görmüş
olmakla çok mutluyum. Bu ulusal ku-
rumların az zaman içinde, ulusal aka-
demiler halini almasını temenni ederim.
Bunun için, çalışkan tarih ve Dil âlim-
lerimizin, dünya ilim âlemince tanınacak
orijinal eserlerini görmekle bahtiyar
olmamızı dilerim.

Sayın Arkadaşlar,

Ana vatana yeni kavuşan göçmen

vatandaşlarımızın iskânı başlıca işleri-
mizdendir. Göçmenleri iyi yerleştirmek
ve süratle üretmen kılmak için onları
kâfi derecede teşhiz etmeğe çalışıyoruz.
Aldığımız neticeler ümid vericidir. Bu
millî meseleye tahsis edebildiğimiz ve-
sait derecesinde, fakat ara vermeksizin
devam edeceğiz.

Demiryolu inşası programına devam
ediyoruz. Buna muvazi olarak, yol ve
köprü inşaatına daha fazla vesait tahsis
edebilmek arzuya şayandır. Her halde
su işleri için verilen vesaiti arttırmaya
lüzum vardır. Şimdiye kadar muhtelif
yerlerde yapılmış ve yapılmakta olan
ufak büyük su işleri, çok teşvik edici
neticeler vermektedir. Kamutayın, su
işleri için yeni imkânlar aramasını lü-
zumlu görmekteyiz.

Telefon şebekesi memleket içinde
bir program dahilinde genişlemektedir.
Bu faaliyeti takdir ve teşvik etmek iste-
rim. Vakın bir zamanda iyi bir radyo
merkezine nail olacağımızı umarım.

Ticarî hava nakliyesi işlerinin emni-
yetli, intizamlı, devamını ve genişleme-
sini ise, çok önemli tutmaktayım.

Sayın Vekiller,

Ekonomi sahalarında millî faaliyeti-
mizin artmasından ve genişlemesinden
sevinç duymaktayız. Cumuriyetin eko-
nomik tedbirleri her sahada feyizli se-
mereler vermektedir.

Ziraatte kalkmıyan kolay ve çabuk
yapmak için şartlar, çok ilerlemiş ve
hazırlanmıştır. Yeni usulde yeni maki-
neler kullanmakta, iyi teşkilâtla yapıla-
cak yardımların süratle semere vere-
ceğini görüyoruz. Kooperatif teşkilâtı
her yerde sevilmiştir. Kredi ve satış

için olduğu kadar, istihsal vasıtalarını öğretip kullanırmak için de, kooperatiften istifadeyi mümkün görüyoruz.

Ziraatte hastalıklarla mücadele işine daha çok ehemmiyet vermek lâzımdır.

Toprek kanununun bir neticeye varmasını Kamutayın yüksek himmetinden beklerim. Her Türk çiftçi ailesinin geçineceği ve çalışacağı toprağa malik olması, behemehal lâzımdır. Vatanın sağlam temeli ve imarı bu esastır. Bundan fazla olarak, büyük araziye modern vasıtalarla işletip vatana fazla istihsal temin edilmesini teşvik etmek isteriz.

Ticaret münasebetlerimiz bu sene daha genişlemiştir. Karşılıklı genişlik ve kolaylık takip ettiğimiz esastır. İhracatımızın kolaylaştırıldığı yerde ithalatın artmasından sakınmıyoruz. Bu ithalatı artırmak ve kolaylaştırmaya çalışıyoruz. Bu dürüst politika üç senedenberi ticaretimiz hacmini muntazaman artırmıştır.

Endüstri programının tatbiki ciddî olarak devam ediyor. Her yeni endüstri eseri, muhitine refah ve medeniyet ve bütün memlekete haz ve kuvvet vermektedir. İkinci programın ısrırlıkları şevkle ilerlemektedir.

Maden işletilmesi inkişaf halindedir. Madenlerimiz bizim başlıca bir döviz kaynağımız olduğu için de, yüksek dikkatimizi celbe değerlidir.

Artvin civarında bakır madenlerinden birinin işlemeğe başlamasından memnun olduk. Ergani bakır madeninin işlemeğe başlamasını, memleket için mühim bir fayda telakki ediyoruz. Gene memleket için pek ehemmiyetli bulduğumuz diğer mesele, kömür havzasının rasyonel olarak işlemesidir. Üzerinde

bulduğumuz tedbirlerin sürğatle netice vermesini temenni ederim.

Deniz ve deniz mahsulleri ticaret ve endüstrisi önemli bir mevzuumuzdur.

Ticaret filomuzu yenilemek ve artırmak teşebbüsünü memnun olarak kayd ediyor.

Limanlarımızda kâfi teşkilât yapılması, umumî mağazalar ve antrepolar bulundurulması mukarrerdir.

İş kanununun tatbiki için icab eden teşkilâtın kurulması lâzımdır. Ayrıca deniz ve ziraat işleri için de, yeni kurumlar hazırlanmalıdır.

Küçük kredi mevzuunun ehemmiyetle ele alınmasını, Büyük Meclisin dikkatine arz ederim.

Bu sene, Ziraat Bankasının yeni kanun lâyihası, çalışma mevzularımız arasında olacaktır.

Bankaları ve kredi tevziini inzibata alan, kooperatifleri kuran ve genişleten kanunlarımızdan sonra, bu yeni eserleriniz memleketin kredi hayatında verimli olacaktır.

Maliyemiz, memnun olacağımız surette, müspet ve verimli vaziyettedir. Muvazeneye hususî ehemmiyet veren Büyük Meclis, her sene varidatı fazlasile temin etmeğe muvaffak olmaktadır. Bu sene de tahminlerin tahakkuk edeceğine emniyet edebiliriz.

Hayatı ucuzlatmak icab ettikçe vergileri indirmek siyasetine devam edeceğiz. Tuz, şeker, çimento, sayım vergilerinde iki sene içinde yaptığımız cesurane indirmeler, her bakımdan faydalı olmuştur.

Bu sene hem ilk ihtiyaçlardan, hem esash kuvvet vasıtalarından olan petrol

ve müştakları üzerindeki resimlerden geniş mikyasta indirme yapmağa muvaffak olmanızı dilerim.

Bundan başka, vergi usullerinin ıslahı çarelerinin arasına da ehemmiyetle devam olunmalıdır. İyi usul ve iyi tatbikin memnun edici neticelerini vatan-daş, hiçbir işte vergi mevzuu kadar hassasiyetle takdir etmez.

Diğer taraftan vatandaşlar Hazineye karşı mükellefiyetinin, en mühim vazifesi olduğunu anlatmak için, yorulmak lâzımdır. Şüphe yoktur ki, bahuş devletçi ve halkçı olan bir idare ve ekonomi hayatında, hazinenin kudret ve intizamı, başlıca mesneddir. Cumhuriyetin kudreti de her sahada ve millî müdafaah sahasında ihtiyaçlarını karşılayan hazinenin intizamındadır. Gelecek yıllar için de Hazinenin kudretini muhafaza etmek, sizin en mühim işiniz olacaktır, Millî paramızın filen müstakar olan kıymeti muhafaza olunacaktır.

Aziz Arkadaşlar,

Millî müdafaah vasıtalarına senelerden beri verdiğimiz ehemmiyetin yerinde olduğunu, hâdiseler her gün göstermektedir. Ordumuzu en yeni vasıtalarla mütemadiyen teçhiz etmeğe çalışıyoruz. Yüksek kıymetini arttırmağa verdiğimiz ehemmiyet ise, daha ziyadedir.

Ordunun çalışmalarından ve bütün milletin vatan müdafaası için sevecek ve istiyerek çalışmak şevkinden memnunuz.

Deniz silâlarına ehemmiyet veriyoruz. Denizcilerimizin iyi silâhlı ve iyi talimli olarak hazırlanmaları büyük emelimizdir. Hava ordusuna sarfettiğimiz himmeti arttırmanızı dilerim. Yeni

bir programın tatbikat devresinde bulunduğumuz için, hava kuvvetlerimiz, arzumuz derecesinden henüz uzaktır. Kuvvetli bir hava ordusu vücade getirmek yolunda iyi neticelere doğru ehemmiyetle yürümekte olduğumuzu ifade ederken hava taarruzlarına karşı milletin hazırlanması için de ayrıca alâkânızı uyandırmak isterim.

Bu sene içinde arsiulusal bakımdan bizim için mes'ud hadiseler oldu.

İngiltere Kralı S. M. Sekizinci Edwardın mütenekkiren ziyaretini ve Boğazlarda yeni rejimin Montrö mukavelesinin derpiş ettiği veçhile tatbika başlandığını, bunların başında olarak zikretmeliyim.

Tanışmakla bahtiyar oluğum İngilizlerin büyük Kralile aramızda husule gelen dostluğun, milletimizin temayülâtına uygun olarak, iki hükûmet arasında filen inkişaf etmekte olan samimî münasebat üzerinde hayırlı tesirine şüphe yoktur.

Türkiyenin hakkını teslim etmekle yüksek dostluk ve anlayış gösteren Montrö mukavelesi âkidleri, aynı zamanda kritik devam eden arsiulusal durumun bu önemli devresinde, istikrarı için herkesin çalışması icab eden umumî sulh işine de değerli hizmet etmiş oldular.

Tarihte bir çok defa münakaşa ve ihtiras vesilesi olmuş olan Boğazlar, artık tamamen Türk hakimiyeti idaresinde. yalnız ticaret ve dostluk münasebetlerinin muvasala yolu haline girmiştir. Bundan böyle muharip her hangi bir devletin harp sefinelerinin Boğazlardan geçmesi niemnudur.

Bu münasebetle, karada ve denizde

büyük komşumuz Sovyet Rusya ile aramızdaki, onbeş senedenberi her türlü tecrübeden geçmiş olan dostluğun, ilk günde ki kuvvet ve samimiyetini tamamiyle muhafaza ederek, tabii inkişafında devam ettiğini beyan etmekle de, ayrıca memnuniyet duyarım.

Bu sene içinde Efganistanın kıymetli Hariciye ve Harbiye Vezirleriyle görüşmekten de memnun oldum.

Dost ve müttefik Yugoslavyanın yüksek Başvekil ve Hariciye Nazırının millî boyramımızda aramızda bulunması, bize ayrı bir sevinç verdi.

Balkanlılar arasındaki kardeşliğin tarsini, bizim ötedenberi başlıca emelimizdir.

Türk - Yugoslay bağılılığı bunun esaslı bir tezahürüdür.

Diğer müttefiklerimiz ve dostlarımızla temaslarımız, daimî ve samimidir. Balkanlarda, garbî Asyada ve şarkî Akdenizde mevcut sulhun devamı, eski dünyanın bir çok diğer yerlerine nisbetle daha emin görünmektedir. Türki-

yenin bütün devletlerle münasebetlerinin iyi olduğunu, memnuniyetle kaydedirim.

Bu sırada milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, hakikî sahibi öz Türk olan İskenderun Antakya ve havalisinin mukaddaratıdır. Bunun üzerinde, ciddiyet ve kat'iyetle durmaya mecburuz.

Daima kendisile dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda tek ve büyük mesele budur. Bu işin hakikatını bilenler ve hakkı sevenler, alâkamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlarlar ve tabii görürler.

Önümüzdeki sene, müzakereler ve silâhlanma yarışlarıyla büyük bir hazırlık senesi olacağı benziyor... Devletler arasındaki ihtilâfların anlaşmalara varmasını samimiyetle dileriz.

Sayın millet vekilleri,

Ağır ve önemli işlerimiz, size, millet yolunda, esaslı hizmetler hazırlamaktır. Millet sevgileri, hayırlı ve faydalı çalışmalarınızda sizinle beraberdir.

Hava Tehlükesi

C. Gültekin

Hava tehlikesine karşı ilimizce alınacak tedbirleri düşünmek lâzımdır.

Hepiniz bilirsiniz ki : bir devlet, bir ulus, öz yurduna göz dikenlere dışardan gelecek hücumlara karşı, kendi benliğini, kendi varlığını koruyacak ve kurtaracak kuvvetleri ve kudretleri elinde hazır bulundurmazsa o ulusun, o devletin yer yüzünde özgen yani hür ; müstakil yani ergin olarak yaşamasına hiç bir suretle imkân yoktur.

Doğrusunu söylemek lâzımgelirse erkinlik ve egemenlik istiklâl ve hakimiyet sözleri orduların kuvvetinde, süngüleri ucunda, şimdiki asıra göre uçakların ve uçmanların ; kanadların ve hav ve kuşlarının elinde ve çokluğundadır..

Bir an için tarımın sayfalarını gözden geçirecek olursak görürüzki Türk ordusu ne vakit bütün anlamile güçlü ve kuvvetli olmuşsa, egemenliğini ve erginliğini yakıcı ve yıkıcı enerjisini herkese tanıtmış kuvvetten düşdüğü çağlarda ise vatanının başında en büyük felâket ve yıkım kasırgalarının bin bir çeşit ölümler yağdırdığı görülmüştür.

Bugün ise savaşlar ; bir dereceye kadar karalardan göklere geçmiştir.

Artık uluslar ve devletler arasında uzaklık ve yakınlık, sınır ve siper, kale ve istihkâm gibi savaş engelleri kalmamıştır.

Egemenlikleri devam ettirmek isteyen ulusların havaya karşı kendilerini ko-

rumak için olanca kuvvetleriyle çalışmakta ve bu özgüde birbirleriyle tam bir yarışa çıkmış olduklarını her gün gazetelerde, ajanslarda okuyup görüyoruz.

Avrupa devletlerinden bir çoğunun yalnız hava bütçelerinin Türkiyemizin genel bütçesi kadar olduğunu düşünecek olursak bu özgüde tam, kesin ve kat'i bir fikir edinmiş oluruz. Şu kadar söyleyebilirimki bugün Amerikanın hava bütçesi orta bir hesrpla 3 milyar, Fransa ile İngilterenin 2 milyar, Almanyanın 1 milyar 260 milyon.

Yurdumuzun ve iklimimizin güzelliği, ürünlerin çokluğu, topraklarımızın zenginliği, üstelik coğrafya yönündende dünyanın en işlek bir yerinde bulunmaklığımız dolayısıledir ki yüksek görüşlü sevgili Başbakanımız İsmet İnönü çok açık olarak bütün yurddaşlara karşı " Hava tehlikesi vardır, diye buyurmuşlardır.

Sayın yurddaş !... Seni harekete getirmek için bundan daha açık bundan daha kat'i bir hakikat olabilir mi ?

Bakınız sevgili Başbakan ne diyor ?:

"Hava teşkilâtı arsiulusal siyasanın mahvini teşkil eden en önemli ve en değerli bir konu halini almıştır. Avrupanın en şimalinden Avusturulyaya giden tayyarelerin Türkiye gibi 670 bin kilo metro murabbı olan bir memleketin bir ucundan girip her hangi bir

şehirini bombalıyacak kadar üzerinde durduktan sonra burnu kanamadan tekrar memleketine dönecek fenni vasıtaları elde etmişlerdir.

Tayyareciliğin anlayışlı ve akıllı gençlerinimiz gözünde bile ucuz ve kolay bir silâh olduğu zan olunmamalıdır.

İşe yarayan orta tayyare aşağı yukarı 60 bin liraya alınır, 60 bin lira-lık bir tayyareyi daima işe hazır bir halde tutmak için bu tayyareye her sene 60 bin lira harcamak lazımgelir eğer bir memleket 500 tayyarelik bir hava kuvvetini daima elinde hazır bulundurmak isterse bütçesine her sene 30 milyon lira koyması lâzımdır.

Bizim Tayyare cemiyetinin geliri ise bu paranın ancak onda biri bile değildir.

Merd adam ve büyük millet odur ki tehlikeyi olduğu gibi görür; böyle mil-letle, Türk milleti gibi geçen de olduğu kadar yarın da daima muzafer olur, ve daima her müşkülü yenerek ortaya çıkar. Türkiyenin hava tehlikesine ma-ruz olduğunu bilmeliyiz ve bunu iyi açık olarak söylemeliyiz !... Tedarik edeceğimiz tayyareleri kendilerine emanet edeceğiz kahramanlarımız var-dır.

Elimizdeki adamlar, millî istidatları-mız bu kadar yüksek iken Türk mille-tinin büyük menfaatlerini ; ve çok yük-sek geleceğini hiç bir sarsıntıya maruz bırakamayız ve bırakmayacağız !...

Meseleyi çıplak görerek amelî bir takım tedbirlere varmalıyız ! ve her halde Türk hava kurumunu muntazam ve emin varidata istinad eden Türk or-dusunun şerefile uygun bir kurum ha-

line getirmeliyiz !...

Sevgili Başbakanımızın söylevinin özeti şudur :

Memleketin şu veya bu köşesinde yaptığımız fabrikalar, okullar, müesse-ler ve yetiştirmeye çalıştığımız çocuk-larımız havadan vukubulacak taruzlara tamamen açıktır.

Türkiye havadan bir taruza maruz kalabilir ve bu taruz memleketi harap edebilir.

Millî müdafaa mes'elesi diğer her memleketle olduğundan daha fazla bir mahiyette bizim için mevcuttur. Hiç olmazsa 500 tayyaremiz olmalıdır ki Türkiyenin varlığını müdafaa etmek için çok yeter bir kuvvetimiz olduğuna inanmış olalım.

Bunun için her yurddaşın muntazam olarak tayyare veznesine bir borç öde-mesi lâzımdır.

Türkiyada her Türkün, her Türk vatandaşının benim ağızından işiderek ve acı olarak bilmesi lâzımdır ki Türki-ye için hava tehlikesi vardır.

Yurddaş :

Başbakanın yüce buyruklarını din-ledin.

Yurdunu, ulusunu, geleceğini, ben-liğini düşünen her yurddaşın bu namus ve şeref borcuna her şeyden önce koşması kadar onurlu sevinçli bir ödev olmaz ve olamaz !...

Geliri azçok düzgün olan her yurd-daşın bu öz borcu içinde yılda hiç ol-mazsa yirmi lira ayırmasında ve ver-mesinde hiç bir güçlük yoktur ve ola-maz.

Artık bilinmiş veyine bilinmelidir ki asırları yıllara sığdıran dönenmemizin

inkılâbımızın, yüksek Cumhuriyetimizin, göklere kadar yüksek ulusumuzun ve ordumuzun namusu ve şerefi, geleceği ve yaşaması hava kuvvetlerimizin çok-luğuna ve bu özgüde sizlerin göstere-ceğiniz özverenliğin derecesine şiddetle bağlıdır.

Evet, düşmanların yüzlerce tayyare filolarının göklerimizde uğuldayan bom-balarile ; fırtınalar ve kasırgalar halin-de dolaştığı kalpleri ve ruhları yurd sevgisile çarpan binlerce vatandaşın zehirli gazlarla bir anda yok edildiğini düşünecek olursak hava filolarımıza karşı hiç bir zaman hiç bir suretle lâ-kayt kalamayız !...

Türkün bitmek tükenmek bilmeyen özverenliği, çok yüksek varlığı nereden geldiği bilinmeyen kuvvet ve kudreti bu tehlikenin önüne geçecektir.

Türk ulusu göklerden aldığı ay ve yıldızını sonsuz yaşamasına erdirmek

için yurduna baştan başa demir çelik-ten kanatlar gelecek, mavi göklerini ge-çilmez ve geçilemez birer kale haline getirecektir.

Elimizde tuttuğumuz inkılâp ve is-tiklâl bayrağının dünyaları hayretlere düşürecek kadar yükseldiği yerlerden indirilmesine razı olacak tek bir vatan-daş tasarlayormusunuz ? o halde arslan yürekli erlerimizin ve askerlerimizin karalarda olduğu gibi göklerde de ce-saret, şecaet ve yiğitlik göstermeleri için bizi kurtaracak olan kanatlara olan-ca varlığımızla sarıalım. Ona bu Türk hava kuşlarına varımızdan, yoğunumuzdan dişimizden ve ağızımızdan bir pay ayı-ralım ve Atatürkümüzün açtığı bu yol-da durmadan ilerleyelim.

Vaşasın ve daima yükselin Türk uçakları, yaşasın ve daima yükselin Türk uçmanları.

Büyük Fethin 13 üncü Yılı

Behcet Kemal Çağlar

On üç yıldanberidir sahibimiz kendimiz ;
Yoktur vicdanımızdan başka bir efendimiz ;
Göstermeli duygular, düşünceler erliği
Daha yıllar sürecek ülkü seferberliği.
Dünya seyrimizdedir karşıdan açık ağız,
On üç yıldır yürüyor 19 Mayısımız.
Sulhtayız, dediğine bakmayın şunun bunun :
Daha yıllar sürecek fethi Anadolunun.
Fethe çıktık özyurdu işte manen, yeniden,
İlk esashı fetih bu, işte öncümüz tiren.
Kalemiz fabrikadır ve kanal siperimiz...
Ve bu fetih olarak bizim şaheserimiz.

Mehtaplı bir gecede Samsun Limanı

Kızım Selçuğun Dilinden

C. Gültekin

Cumhuriyet kızıyım
Yurdumun yıldızıyım
Güneşlerin kardeşi
Çiçeklerin eşiyim.
Yurdumu severim
Budunumu severim
Büyüğümüz Atatürk
Onu candan severim.

Dünyaya ün salmış
Göklere sarılmışım
Dilim Türk, özüm Türk
Tarihe karışmışım.

Şimdi onüç yaşıma var
Gök üstünde taçım var
Adım Cumhuriyettir
Atatürkten başım var.

Demokrasinin Doğuşu

Rifat Hattatoğlu

Demokrasi : halkın hakimiyetine sahip oluşu suretinde tarif edilince tabiatile monarşi ve aristokrasinin zıddı olarak kabul ediliyor. Demokratik hükümetde de, siyasal ve medeni haklarda müsavet, her türlü imtiyazları ret esasına dayanır. Hakimiyet ve kanun, çokluğun rey ve isteğinden doğar.

Demokrasi, Yunan, Roma gibi eski tarihin mahdud ve azlık Cumhuriyetlerinde halkın idare işleriyle doğrudan doğruya alâkalanup işlerin kararlaştırılmasına ve idaresine karışmasile meydana geldi.

Tarihin her devrinde insanlık seviyesinin, acı, ızdırıp, sefalet ve yoksulluktan kurtulabilmek için bulduğu selâmet yol ve formüllerinden biri olan demokrasinin, yukarıki kısa ve sade tarrifi Bovilletnindir. Henüz nazariye ve fikir âlemine mal olmamış son eserler düşünüle dursun, demokrasiyi tarif için yazılmış birçok garp yazılarında kelimeye verilen mananın bundan fazla olmadığı, dar ve mübhem kaldığı görülüyor. Mevzuu yazanlar demokrasiyi, halk arzu, isteğinin mecmuu şekil ve manasında göstermişler ; moral ilede demokrasinin münasebetlerini incelemişler, ardı, edebiyatda demokrasi bahsını etmişler hususile bunu siyasal halden çok fazla sosyal haletde görmüşler, bütün vatandaşlara hak ve müsavet

vermiş olan organizasyonlara demokratik demişler, hükümetin o halkın bizzat kendinden reyalise olup olmadığına bakmamışlardır. Netice telhis edilince siyasal bir organizme değil sosyal bir hale demokrasi denildiği görülüyor. Demokrasi bu anlamda alındığı halde modern demokrasiler tarihile sosyal sınıflar, parlamantarizm, ve etat mevzularına bakmak lâzım geliyor burada ise demokrasiye kısaca ve yalnız tarih bakımından bakacağız.

Orta çağın Avrupa cemaati eski Roma Ampiri ile başlıca Cermen ve Slav olan şimal barbarlarından çıktı. Roma Ampiri hükümetinin o büyük tarihinde ise hiç bir zaman demokratik bir etat olmadığını yalnız nüfuzlu devirlerde çok mühim demokratik elemanlar bulunduğu ve nihayet Roma tarihinin Antique demokrasilerin serisine son verdiğini görüyoruz.

Eski tarihde demokrasilerin, hususile eski Yunan demokrasinin bu nevi siyasal ve sosyal teşekkül çeşitlerinin en mükemmel modeli olduğu görülüyor. Tekâmüller gibi eski Yunanlıların da bu mükemmel model şekline birdenbire yücelivermedikleride çok açık bir gerçektir. Sosyal ve siyasal hayat şeklinin tekâmüllerini bütün insanlık "activite",sinde en güzel ve zengin neticeleri vermiş olan eski Yunan ve Roma site-

leri hükümetlerle bunların tekâmüllerini hazırlayan inkılap ihtilâl constitutionlarına bakmadan bu yüksek demokrasile nasıl irişildiğini kavrayabilmek mümkün değildir. Mevzuu daha iyi aydınlatabilmek için, eskilerin siyasal psikolojilerinin ana hatlarıyla her şekil hükümetlerinin müşterek karakterlerini meşrutî, peder şahî patriarchale, monarşilerle aristokratik, demokratik cumhuriyet veya mutlakîyetlerini tetkik lâzım geliyor. Böyle bir tetkika yalnız bahsi geçen lüzum yüzünden değil, üç asırdır garp Avrupasına terbiye sisteminde de nümune olarak alınıp gösterilen eski Yunan ve Romanın yirmi asrın ardından gelüp hüküm eden büyük ve sırlı kuvvetini anlayabilmek bakımından da bir zaruret var, bu öyle bir kuvvet ki ikibin beşyüz yıllık bir mazinin ötesinden gelüp kendisinden bu zaman kadar uzak ve ayrı şekil ve farklar gösteren bir cemaati düşünüşile yaşayışile yaşatmağa zorluyor. Modern çağ Avrupası bu halin farkına varmış, eski tarihin hükümetlerle ihtilâllerini bir yandan yanlış anlarken öteyandan Antik sitenin yeni çağda diriltilmesine atılışın manasını aramak lüzumuna ermiştir.

Bu lüzumun icabettirdiği incelemelerden sıhhatle ortaya çıkıyorki; işe tarih usul ve gözüle bakmak, eski Yunan ürf ve kanunlarile bugünün cemiyetlerince artık kabul edilmeyen, düşünüş ve inanış tarzlarını, bunların da hepsini icab ettirecek sebepleri o devirlere dönüp aramak lâzımdır. Bu suretle de görülüyorki ibtidai bir din Yunan ve Romada aileyi, evlenmeyi, babalık otoritesini kurmuş, hısımlık derecelerini tesbit etmiş, mülkiyet ve miras haklarını tayin etmiştir. Aynı ibtidai din aile-

yi genişletüp yaydıktan sonra daha büyük bir cemaati yani siteyi tesis etmiş, ailede olduğu gibi bunda da hüküm sürmüştür. Eskinin hususi hukuk gibi bütün kurumları, hüküm, ürf, usul ve prensipleri hep bu dinden doğmuş, ve ancak zamanla, zamanın değişmesile hükümden düşmüştür.

Daha sonra ihtilâl devirleri seri halinde teakup etmiş ve açılıp genişleyen zekâ ve fikir hareketlerini sosyal inkişaf ve inkılaplar takip etmiştir.

Yunanın bütün tesisleri din ve aileye dayanır. Ailenin kendi din La religion domestique ve inan aklanlarında onun esas teşekkül prensibi olmuştur. Aile eedadın mezhep ve ayinine devam için din ile mezarın etrafında toplanmıştır. Zamanla çoğalıp genişleyen aile gens i vücuda getiriyor. Bu da müşterek kökten uzaklaşmış çok kalabalık bir aileden başka bir şey değildir, öyleki aradaki birlik münasebeti isimle mezhep ve ibadetdeki birlikten ibarettir. Aile ile gens in etrafında ailenin himayesi altında demek olan clients larla köleler toplanıyor, bu suretle büyük küçük kolları ile, köleleri ve clientslerle bir araya gelen bir aile çok kalabalık bir insan toplantısı, bir küçük cemaat vücuda kettiriyor. Bu cemaatin babadan miras yolile mevkie gelen bir şefi varki buda ailede büyük kolun babasıdır, bu şef aile dininin başkanıdır, bu sıfatla ürf ve ananeye göre ayın ve ibadeti idare eder ; tanrılarla kendi cemaati arasında mutavassıttır, mezhebin culte dolayisile de ailenin bakasından mes'uldur, bu vaziyetten doğrudan doğruya tanrısallık hakka dayanan tanrısallık bir otorite çıkıyor, bununlada şifa her şeyde kat'i ve mutlak amirdir.

Yeni Tip Köy Öğretmeni

H. N. Özay

II

Kursta neler öğretiliyor :

Kursta, orta Anadolu ziraatçılığına ve hayvançılığa dair pratik bilgileri iş başında olarak ziraat memurları ve baytarlar öğretmektedirler. Okuma yazma hesap yapma yurt ve yaşama bilgisi gibi dersleri de öğretmen okulu mezunu öğretmenler göstermektedir.

I — Bu yaz Ankarada İlkokullar programını tadil ve tanzime memur komisyonunda çalışırken bu yeni tip köy öğretmeni kursunun orijinal şekilde çalışmalarını işidince komisyon azası arkadaşlarımızla birlikte Çifteler çiftliğine gitmek ve kurstaki faaliyetleri yerinde görmek istedik ; ve gittik, gördük. Bu yazılar o görüşlerin mahsulüdür.

Kursun teşkilâtı ve yönetim ve öğretim kurulları :

Kurs direktörü Emin Soysal (Ankara İlköğretim İspekteri.)

Kurs idare memuru Bayram (Eskişehir İlköğretim İspekteri)

(II) Öğretmen (Öğretmen okulu mezunu)

Ziraat memurları ve baytarlar (Ziraat bakanlığına bağlı müesseselerde memur ve idareci.)

Talebe sayısı :

Bu kursta 88 talebe olup onbir gruba ayrılmışlardır. Her grup bir öğ-

retmenin idaresindedir. Öğretmen okulu mezunu olan bu öğretmenler, talebelerinin ziraat derslerini birlikte takip etmektedirler. Bu yeni tip köy öğretmeni adayları köylerine gidip işe başladıklarında grup öğretmenleri, gezici başöğretmen sıfatıyla kendi grubundan yetişmiş olan bu köy öğretmenlerini kontrol edeceklerdir. Yeni yapılan köy okulu programlarında gezici başöğretmenlere ayrıca ders maddeleri konulmuştur ki başöğretmenler bu köy öğretmenleri önünde verecekleri derslerle yeni tip öğretmenleri iş başında da yetiştirmeğe devam edeceklerdir. Yeni tip köy öğretmeni köyün yalnız öğretmeni değil önderidir de .. Ziraat işlerinde köylüye yeni usul ziraati ve hayvan bakımını bilfiil gösterecek, öğretecek ve kendi arazisinde tatbikat yapacaktır. Bu köy öğretmenleri ziraat işlerinde köylünün kalkınması yolunda ziraat bakanlığının da mümessili olacaktır.

Bu tip köy öğretmenin köyden yetiştirme, köy hayatına alışkın köylü olduğu için köyü yadırgamayacağına ve köylünün de itimadını kazanacağına şüphe yoktur.

KURS MÜDDETİ

Bu yıl birinci teşrin sonuna kadar dört ay bu çiftlikte ders ve tatbikat görecek olan yeni tip köy öğretmeni namzetleri, başlarındaki başöğretmenlere

birlikte Ankara ili köylerinde son teşrin 1936 dan itibaren öğretime başlayacaklar ; bunları teftiş edecek olan ispekter kurs direktörü olan Ankara ispekteri Emin Sosyal olacaktır. Mart ayının iptidasında tekrar Eskişehirdeki çifteler çiftliğine gidecek olan bu öğretmen namzetleri daha dört ay bu kursa devam edecekler, kurs müddetinin bitiminde talebe imtihan edilecek muvaffak olanlar köy öğretmenleri olacaklardır.

Kursun programı, çalışma tarzları hakkında da bir az bilgi verelim :

Öğretimin kimler tarafından yapılmakta olduğu yukarıda yazılmıştı. Bu yeni tip köy öğretmenin çalışacağı köy okullarında okutulacak okuma kitapları yurt ve yaşama bilgisi ve hesap kitaplarının konuları doğrudan doğruya köy realitesinden alınmıştır. İçindeki resimler bile köy hayatına uygun olsun diye kursta hazırlanmaktadır. Bu kitapların resimlerini Ankara Gazi terbiye enstitüsü resim şubesi son sınıf talebesinden iki bay hazırlamaktadır. Bu yeni tip öğretmenin çalışacağı köy okulunun ders programı da hazırlanmıştır.

Kursta 88 talebe olup onbir gruba ayrılmıştır. Grupların adları :

- 1 — Oğuz
- 2 — Teoman
- 3 — Ozan
- 4 — Çaldağı
- 5 — Erciyaş
- 6 — Gültekin
- 7 — Aslan
- 8 — Dumlupınar
- 9 — Tunceli
- 10 — Atılâ
- 11 — Sakarya

Günlük Çalışma Programı :

Saat	Dakika	İşler
6	00	Kalkma
6	30	Kahvealtı
7	00	İş başı
12	00	Öğle yemeği
12	30	Uyku
15	00	Kalkma
15	30	İş başı
18	30	Paydos
19	30	Akşam yemeği
21	00	Vatma

Vapılacak İşler

Temizlik ve yatakların düzeltilmesi talebe tarafından yapılır.

Nöbet, yukarıda yazılı grup sırasile tutulur.

Nöbetler saat 6 da başlar, 24 saat sürer.

Nöbet sırasında nöbetçinin yapacağı işler o grubun başöğretmeni tarafından saptanır.

Nöbetçilerin yapacağı başlıca işler

- 1 — Yatakhanelerin temizliği.
- 2 — Okulun iç ve dış temizlikleri.
- 3 — Yatıp kalkma işleri.
- 4 — Çalışma ve istirahat saatlerinin tanzim ve kontrolü.

Geceleri, nöbetçi grup erleri nöbet çizelgesini başöğretmen yakar.

Kursun Dersaneleri

Söğüt altları, Irmak ve çay kenarları, Tarlalar ; haralar, harmanlar, kurs talebesinin ders yerleridir.

Başöğretmenlerin gruplarına verdikleri okuma, yazı, tarih, coğrafya, hesap derslerinde bulunduğumuz gibi ziraat memurları ve baytarlar tarafından verilen pratik derslerde de bulunduk. Öğ-

retim tarzı hakikî iş prensiplerine uygun görülmüştür.

Kursun Yatakhaneleri

Mahmudiye köyündeki ilkokul binasının dersaneleri kursun yatakhanelerini bu dersanelere konulan ot yataklar da talebelerin döşeklerini teşkil eder. Örtünmeleri için birer battaniyeleri var.

Kursun Yemekhaneleri

İki oda kursun hem yemekhanesi, hem de serbest zamanlarda çalışma odası vazifesini görmektedir.

Kursun Mutfak

Binadan ayrı kurs talebesinin yar-dımı ile duvarları tamamlanmış, müs-tatil şeklinde bir küçük yapı mutfak yapılmıştır.

Kursun Banyosu

Okul bahçesindeki eski kümes temizlenerek banyo dairesi yapılmıştır. İki fiçıya musluk takılarak talebenin içme ve el yıkama suyu konulmuştur.

Yeni Tip Köy Öğretmeninin

Yarınki başarısı hakkında düşünceler

Türk köylüsünün iktisadî kalkınmasında ve ümmilikten kurtarılmasında yeni tip köy öğretmeninin büyük yar-rılığı görülecektir. Köylü olduğu için köylüye itimat telkin eden ve pratik bilgisi köylüden yüksek olan bu tip öğretmenlerin köyün içtimai, iktisadî ve kültürel

hayatı üzerinde müessir olacaklarına şüphe yoktur. Türkiye Cumhuriyeti on üç yaşını bitirmiştir. Türk köylüsünün düzeyi kültürel, sosyal bakımlardan henüz istenildiği dereceye çıkarılamamıştır. Nüfusumuzun dörtte üçünü teşkil eden köylümüzün hepsinin artık ümmilikten kurtarılması ve ekonomik bakımdan yükseltilmeleri zamanı gelmiştir.

Bu yeni tip köy öğretmenini yetiştirmek kolay olduğu gibi masraf itibarile de çok azdır. Bu tip öğretmenden en küçük köylerimize varıncaya kadar göndermek mümkün olacağına göre Türk köylüsünün cehaletten ve geri göreneklerin etkisinden kurtuluşu günü çok yaklaşmıştır.

Bu kursta yetiştirilen yeni tip köy öğretmenleri iş başında da tecrübe edilecektir. İlk kurs müdavimleri Ankara köylerinden alınmıştır, ilk tecrübe bu ilde yapılacaktır.

Tecrübeden sonra başarı elde edildiği görüldüğü takdirde okulsuz olan bütün yurt köylerine teşmil edilecektir.

Kurstaki çalışma ve yetiştirme tarzlarını gördükten sonra muvaffak olacaklarına inandığımız bu yeni tip köy öğretmenin tecrübelerinde de muvaffakiyet göstermesini bütün varlığımıla can ve gönülden dilerim.

Köye Doğru

A. Oğuzman

Halkın dilinde dolaşan ulusal ve kut-sal sözlerden, kulaklarına en çok çarpan kelimelerden biri Cumhuriyet, Cumuriyet bayramıdır. Gerçekten bakılacak olursa Cumhuriyetin tarihi kısa olmakla beraber on dört asırdan beri devam edegelen dinî bayramlardan daha çok candan kutlulanmakta ; o günün büyüklüğü anılmaktadır. Bu kelimenin altında neler toplanmamıştır ki? uzun, ezici yıllar içinde imparatorluğun keyfî, sakat pilansız idare sisteminde her yönden bunalan köylü, şehirli bütün halk kitlesi Cumhuriyetle varlığını sezdi. Yaşayışının bir anlamı olduğuna inandı. Ağır bir yük halinde omuzlarında inleye inleye taşıdığı bu çekilmez yükü çetin ve utkulu bir savaştan sonra bir hamlede fırlattı ve egemenliğini ortaya koydu. Cumhuriyetle asırlarca yüzüstü bırakılan yurt onarıldı, yeniden kuruldu ; kafaları kara bir duman gibi kaplıyan cehalet nurlu eller ile aydınlığa ulaştırıldı. Yine halk Cumhuriyet idaresinde asırların yıllara sığdığının en canlı örneklerini hergün minnet ve şükranla seyretmektedir. Uzun yıllar öz yurttan uzak illerde, çöllerde, maksatsız bir hilde saçını ağartan, gençliğini yok eden bir baba, oğlunu uğurlarken artık arkasından ümitsiz göz yaşı dökmüyor. O, biliyorki oğlu en kısa bir zamanda kışladan tekrar sapanının başına dönecektir. Kışlada geçirdiği bir buçuk yıllık zaman onda ne büyük bir değişiklik,

olgunluk peyda etmiş, onu memleket ve dünya işlerine ilgili bir adam haline sokmuştur.

Hergün köyünün yakınındaki istasyondan düdüğünü çalarak koşan lokomotifin yurdu hayat getirdiğini, yine gökleri delen fabrika bacalarının benzine kan, dizine derman, yurduna can ketirdiğini görmektedir. Onu her gün uykudan uyandıran, mütevekkilâne boyun eğmiye çığırın artık müezzin sesi değil, fabrikanın tiz sesli fakat okşayıcı düdüğüdür..

Gün geçmiyor ki rejimin şeflerinden birisi yurdun her hangi bir tarafına maksatlı bir gezi yapmış olması ı. Halkla, köy ü ile yakından temas, onun derdini dinlemek ve memleket işini her şeyin üstünde tutmak ; İşte bu günün idarecilerinin tuttuğu yol bütün bu sayılan önemli işleri halk arıcık bu devirde, Cumhuriyet devrinde görmektedir. İşte bunun içindir ki halk bu bayramın büyüklüğünü sezer, bu sezişi gereği kadar açığa vuramaz. O içten içe kıvılcımlanan bir kordur. Onu yakmak alevlendirmek, bir kelime ile onu şuurlandırmak, heyecanını artırmak gerektir. Çok yakında 13 ncü yıl dönümünü kutlulamak seadetine erdiğiniz bu büyük günü yurdun her tarafında aynı heyecan, aynı kudretle yaşatmak bu günün uyanık gençliği için en önemli bir ödev olmuştur.

Trakya'da gençlik, bilhassa okullar bu ihtiyacı sezmiş içten gelen bir istekle köye, devrimin dayanağı olan köylüye kuşmuştur. Okullardan bir kısım talebe Ankaraya, devrimin merkezine, heyecan kaynağına katılmak üzere yola dizilirken diğer kabileler de aynı sevk ve neşesile köylere doğru yönelmiştir. Onuncu yıldanberi ulusal bayramlardan aralık azatlardan istifade ederek köylere gidilmektedir. Köyde sınımiyet, sevgi, saygı ve yakınlık vardır. Okul yönetkelerinden olduğu kadar Halkevinde de maddi ve manevî yardım gören gençler köyde çok faydalı günler geçirmektedirler. Köylü ile baş

başı, kol kola geziyor, onun diliyle anlatıyor ; onu dinliyor, bazı gösteriler ve fener alayları yapıyorlar. Bu gösterilere kadın, erkek bütün civar köy halkı da iştirak etmektedir.

Şehirde bayramı görmek üzere akın akın yollara dökülen köy delikanlıları şimdi konukları ile köylerinde birlikte yaşıyorlar. Bu kutsal ödevin yurdun her yönünde yapılması dileği içten gelen bir arzudur. Gençliğin gözü iki yöne çevrilmelidir. Birisi devrimin merkezi, heyecan kaynağı, Türkün kâbesi olan Ankara, diğeri devrimin kök salması gereken yer, köydür. İnkılâp şehirde doğar, köyde yaşar.

Velâdî Firengi

Dr. Rifat Güngör

II

Velâdî firengi kat'i neşanelerinden Parot'un kâzıp felçleri vardırki : Veni doğan çocukların uzun kol ve bacak kemiklerinde aynı zamanda kırıkdağlarında firengi neticesi iltihablanması dolâyisile kol ve bacakların hareketsiz kalmasını entac ederek âdeti kırık veya kırık hissini verir. Fakat bu hastalık hakiki bir felc değildir. Bunu anlayabilmek için çocuk koltuk altlarından tutulup kaldırıldığı vakit ayaklar deynek gibi sallanır kollarıda çan çalmak için hızırlanmış bir vaziyette aşağı sarkık kalır ve kollarını kaldıramaz çocukda vecain şiddetinden ağlar.

bir yatağa yatırıpda bir tarafına iğne ile temas ettiğimiz vakit şiddetle hareket ettirir ve kol bacak kemiklerinin nihayetlerini muayene ettiğimiz vakitda sert şişlikler görülür. Röntgen ile kemiklerin resmi alındığı vakit daha iyi anlaşılır. Bu neşaneyi gösteren çocuk vaktında iyi tedavi edilmediği takdirde hastalık tahribatı ilerleterek çocuğun sakat kalmasına sebebiyet verir ve hatta ölümünü bile entac eder.

Firenginin cilt ağız nahiyei tenasüliye şerc civarında da bir takım kırımızı leke ve kabarcıklar husule getiren bunlarda firengi teşhisini koydurmak için ekseriyetle kâfi gelir.

Bu lekeler en ziyade bacaklarda kaba etlerde soluk koyu esmer menekşevi

ve yahutda kırmızı sarı beyzi ve yahut yuvarlak eşkâli arzederler. Kol ve yüzde zuhurları nadirdir. Lekeler kendi kendisine söner ve yerlerinde esmer lekeler bırakır. Dört aylığa kadar olan çocuklarda bunların görülmesi çok vasiftardır. Bir kerre görüldüğü vakit aldanmak inkân dahilinde değildir. Siville şeklinde olan nevileride bazılarının üzerindeki cilt tabakası sıyrılır ve etrafında adeta bir daire şeklinde beyaz bir halka görülürki buna (Biyet) in yakalığı dirlerki büyüklerde bile böyle kabarıkların görülmesi ile firengi teşhisi konur. Bazen de bu sivilcelerin üzerinde su toplanır Karının alt taraflarında kaba etler arasında tenasül nahiyesinde zuhur eden sivilceler oraların daima terli ve taharrüşe müsait bulunması dolavisiyle üzerlerindeki cilt tabakası sıyrılır ve temiz bakılmayanlarda çok fena bir kokuda neşrederki bilhassa büyüklerde bu koku heman firengi olması ihtimalini uyandırır. Birde firengi ile hiç alâkası olmavan fakat firengi tezahurata çok müşabehet arzeden idrar ve mevaddı galitenin taharruşünden ileri gelen yaralar vardırki bununla diğerlerini karıştırmamak lâzımdır. Gerek lekeler ve gerekse sivilceler vücudun her tarafında mahdut münteşir ve muhtelif şekillerde kendilerini gösterirler. Meselâ ya bir kaç adet müteferrik leke ve sivil-

celerden ibaret olur ve yehutda vücudun muhtelif yerlerinde birleşerek bir takım hendesi şekiller alırlar. Bilhasse ağız, burun kenarlarında çene ve alın kaşları işgal ederek firengi teşhisi koyduracak vasıfdar eşkâl hüsule ketirirler. Şöyleki: kırmızı bir zemin üzerinde esmerintirak ve çatlaklarla müterafik kabukları muhtevidir bunlarda zamanla geçersede yerlerinde hayatın bütün imtidadinca devam edecek surette beyaz ince hutut şeklinde nedbeler terk ederlerki mültekayı şifaende görülenleri yelpaze gibi dört beş adet olarak görülür. Çok katıdır.

İrsî firengiye ait olan bu neşaneler dört aylık olan nevzadlarda görüldükleri vakit kat'i olarak firengi teşhisi koyduracak mühim neşaneler olduğu halde bunların her irsî firengili nevzadlarda zuhuru mutlak değildir ve çabuk geçmeleri noktai nazarından görülmeleri de ekseriyetle mümkün olmayabilir onuu için firenginin ileri aylarda zuhur edecek ve ihtimali firengi neşanelerini de bilmek lazımdır. Mamafi bunların

kıymeti diğerleri gibi yalnız olarak bulundukları ve görüldükleri vakit o kadar değildir. Ancak bir kaçının bir arada bulunması ile firengi teşhisine vasıl olabiliriz ve tek olarak görüldüğü zaman bize hastanın firengi olması ihtimalini ve bu noktai nazardan tetkik edilmesi icab edeceğini aklımıza getirir. Bir de süt çocuklarda velâdî olduğu gibi kisbi firengi, tezahuratıda olur. Meselâ : Çocuk firengi olanayan ana ve babadan dünyaya gelmiştir.

Fakat çocuğun emzirmesi için iyi tetkik edilmeden tutulan firengili süt ninelerle çocuğa ondan valideye ve bilâhere babayı geçmiş firengi vak'aları da tesadüf edilir onun için mecburiyet karşısında süt nineye çocuk teslim edilmezden evvel kendisi güzelce muayene ettirmek ve hatta zahiri bir şey görülmesile bile firengi olmadığına tam bir kanaat hasıl ettirecek bütün muayenelerini bilhasse kanında wasserman ve kan teamüllerini yaptırdıktan sonra vermelidir.

Samsun Müzesi

Lebip Konuksever

Cumuriyet devri'in bize verdiği feyizlerden biri de topraklar altında şurada burada kalan hatta Milonun Venüsü gibi Avrupaya kaçırılan tarihî servetlerin muhafaza hakkı ve zevkidir.

Her ulus kahramanları, anıtları ve kültürel eserleri ile iftihar ederken bize teessüfle söylemeliyiz ki bu güne kadar bu duygu verilmemiş aşlanmamıştır. Dünyada eşleri olmıyan kahramanlarımızın isimleri tarih kit plarının tozlu sahifelerinde, san'atkarlarımızın büyük eserleri şurada burada kalmış unutulmuş mimarlarımızın eserleri yıkılmış ve yakılmıştır.

Memleketimizi cihana hayret verecek sür'atle ileriye getiren Ulu Önder ve onun kurduğu Cumuriyet rejimi Türk çocuğuna kahramanların tanıtım amtlarını muhafaza etmek ve eski zamanların kıymetli eserlerinden istifade etmek yolunu öğretmiş bu yolda göğsümüzü kabartacak çok önemli adımlar atılmış iyi neticeler elde edilmiştir. Buna misal olarakta açılan müzeleri ve yapılan kazıları gösterebilirim.

Cumuriyetten evvel yalnız İstanbulda mevcut üç müzemiz vardı. Cumuriyet devrinde açılan Ankara Arkeoloji Ankara entografya, Adana, İzmir, Antalya, Konya, Bursa, Edirne, Kayseri, Bergama, Ayasofya müzelerile, Çanakkale, Sinop, Amasya, Sivas, Van, Efes,

Tokat, İsparta ve Samsun müze depolarile müzelerimiz yirmi yediye çıkarılmıştır. Ve ayrıca bir çok kazılarda yapılmıştır. Bu faaliyete Halkevleri müze kollarının faaliyetini de ilâve edebiliriz.

Samsunumuzda memleketin her tarafında bu alandaki faaliyetlerine seyirci kalamamış, kıymetli Valimiz Fuat Tüksalın ve Kültür direktörümüz Cemal Gültekinin teşvik ve himayeleriyle Halkevi müze şubesinin yardımıyla bir müzenin çekirdeğini esasını kurmuştur.

Küçük mütevazi binasında yeni açılan müzemiz memleketin her tarafında bulunan kıymetli anıtları toplamağa çalışırken halkımızdan gördüğü ve görmekte olduğu yardımlar sayesinde iyi bir müze olmağa namzet olduğu şüphesizdir. Müzenin inkılâp Entografya ve eski eserler kısımlarında gayet kısa bir zamanda toplanan eserler istikbal için bize çok ümit vericidir.

İnkılâp köşesi :

Ulu Önderimizin İstiklâl harbi zamanlarında Samsunu ziyaretlerine, Samsunluların istiklâl harbi sırasında uzaktan gelmekte olan düşman zırhlılarından kaçınıp için gemilerden cephaneleri çıkarma ve içeriye taşımalarına, yapılan merasimlere, Cumuriyet Bayramlarına ait resimler albumlerle Cumuriyetin memleketimize hediye ettiği bir

çok ümran eserlerinin fotoğrafları vardır.

Entoğrafya kısmında :

Tekke ve zaviyelerde kullanılan eşyalar, Gümüş tahta üzerine oymalar tel ve sırma işlemeler, el yazısı kitaplarla bu meyanda 1087 yılında Köprülü Mehmet Paşanın haremî ve Fazıl Ahmet Paşanın annesi Ayşe hanımın Bafra Camiine vakfettiği Türk hattatlığının ve tezhip sanatının şıh eseri olan Kur'anı kerim Osmanlı devletinin bazı nişanları ve paralarından müteşekkil koleksiyonlar, anıtlar, mezar taşları da vardır.

Eski eserler kısmında da :

Kara Samsun civarından ve Samsun'un içinden çıkan eski, Yunan, Pontus, masnuatı, paraları ve diğer eski devletlere ait paralardan müteşekkil koleksi-

yonlar, keykeller, vazılar, destiler, mermer minyatörler eski tarihî eserlerin camilerin, kal'aların ve mezarların fotoğrafları ve saire bulunmaktadır.

Gayet kısa bir zamanda 400 parçadan fazla eşyanın toplanması bize istikbal hakkında haklı olarak çok büyük ümitler vermektedir.

Kuruluşundan çok büyük yardımlarını gördüğümüz sayın valimizin, kültür direktörümüzün, Halkevi müze şubesinin kıymetli yardımlarını devam ettirmelerini dilerken halkımızda Cumhuriyetin bize bahsettiği bu güzel fırsat ve sevgiden istifade ederek müzemizi zenginleştirmeye anıtlarımızı her zaman her yerde iyi muhafaza etmeği yabancı ellere geçmemesine çalışmasına uğraşmasını candan dilerim.

TARIM

Köylüye kısa öğütler

Said Coşkun

Uzun yıllardanberi aramızda yaşıyoruz. Bir çoğunuzla az çok tanışıklığımız olduğu gibi bir çoklarımızın da evinize girmiş, kahvenizi içmişimdir. Bu gezinti arasında gördüğüm ve ne yalan söyleyeyim hiç de hoşlanmadığım bir gidişiniz dikkat nazarlarıma çarptı. Bu noksanımızı açıkça yüzünüze karşı söyleyeceğim. Bu kusurunuz nedir ? Biliyormusunuz ?

Size süt veren, yaz ve kış sizin bütün hizmetlerinizi gören, tarlamızı süren yününü ve hatta etini de size vermekten çekinmeyen, çok fedakâr, çok sadık ve çok çalışkan hayvanlarımızı koca bir alahın kışı mısır sapıyla besleyorsunuz. Hem de öyle mısır sapıyla ki çürümüş ve kokmuş olduğu halde sırf açlığa dayanamayarak ve istemeyerek yiyen bu hayvancıklar yaza çok dermansız ve bitkin bir halde çıkmaktadırlar. İyi bakılamayan ve beslenemeyen bu faydalı hayvanlardan bir çoğu amansız kışın ortasında açlıktan ve dermansızlıktan gözlerini yummakta ve bir daha açmamaktadırlar.

İnsaf arkadaşlar sizi insafâ davet etmek benim için en önemli bir ödevdir.

Etinden, yününden, sütünden ve hatıta kuvvetinden faydalanmakta olduğu-

muz bu hayvancıklara kendi çoluk çocuğumuzdan, kendi canımızdan daha üstün bakmak, o dili olmayan, istemesini bilmeyen, her işinizi büyük bir sadakatle gören her ihtiyacınızı tatmin eden bu sadık yardımcılarımızın izdirap içinde kıvrınmamaları ve bu suretle kışlık yeyeceklerini temin etmek iyi kalpli, iyi yürekli ve iyi duygulu insanların en esaslı vazifeleri cümlesindendir.

Bunu bildikten ve benimsedikten sonra yapacağımız iş çok basittir. Hayvanlarımızın yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için sun'î çayır meydana getirmek atacağımız adımların başında gelir az çok kendiliğinden meydana gelen (tabii çayırliklar) her köyün bir çayır-lığı yok değildir. Fakat bu çayırın otlarından hayvanlarımız hoşlanmadığı gibi belki de otlamalarını doğuran zehirli otların da bulunduğu bu çayırlardan elde edebileceğimiz fayda mahduttur. Bir yaz çağı içinde hayvanlarımızın bol ot yemesine bile yetmeyen bu çayırlardan hanginiz düzgün ot biçebiliyor, ve kış için hayvanlarımıza saklayabiliyorsunuz ?

Bu kadar ot kılığı çeken ve hayvanlarımızı geçindirmek için mısır sapı bile bulmaya gücü yetmeyenlerinizin konu

komşularınızla ortaklaşa olarak sun'i çayır meydana getirmeye gücü de yeter, kuvveti de...

Sun'i çayırılığı nerede ve nasıl yapılmalıdır ?

Böyle bir çayırılık iyi ve derin sürülmüş ve çapa nebati ekilmiş bir tarlada yapılırsa çok faydalı olur. Böyle bir çayırılığa ayrılacak tarlanın dere kıyılarında ve sulanabilecek bir yerde olmasına çok dikkat etmek lâzımdır. Bu çayırılığın toprağı ne çok yapışkan ve ne de çok kumlu olmalıdır. Orta yapışkan yani killi - kumlu bir erazi çayır yapmaya en elverişli bir topraktır. Bu toprağın terkiibinde bir az da kireç bulunursa burada yapılacak çayırılık ara sıra sulandığı takdirde hem bol ot verir ve hem de senede 2-3 defa biçilebilir. Sırtlar üzerindeki düzlüklerde meydana getirilen çayırlara (Kurak çayır) adı verilir. Bu gibi çayırların otu az ve fakat kuvvetli besleyici ve lezzetlidir.

Unutmayalım ki çayırılık yapılacak bir tarlayı önceden derin sürmek ve bu suretle iyi hazırlamak lâzımdır. Güzelce tarlayı hazırladıktan bir kaç gün sonra da tohumu saçar, bu saçılan tohumu kapatmak içinde tırmık seçersiniz. Bu suretle yetiştirilen çayır otlarının kuvvetlenme ve iyice kök salıvermesi için birinci sene bu çayıra hayvan sokma-

mak lâzımdır. Ara sıra koyun sürülerini salıvererek otların iyice kardaşlanmasını temin etmek de faydalıdır.

Otu nasıl biçmeli ve kurutmalıdır ?

Bunu içinizde bilmeyen yoktur. Otu tırpanla biçmek mümkün olduğu gibi ot biçmeye mahsus makineler de vardır. Büyük çiftliklere mahsus olan bu makinalardan bir dane köy namına alabilirseniz çok yerinde bir iş görmüş olursunuz. Böyle olmakla beraber siz kolunuzun kuvvetine güvenerek otu tırpanla biçersiniz.

Otu biçtikten sonra olduğu yerde bırakınız. İyice kurumasını temin içinde ara sıra çevirüp alt üst ediniz.

Bu suretle kurutacağınız otları eviniz etrafında yapacağınız yığınlarda saklarsınız. Yığın etrafında suyun toplanmaması için de hendek açmayı unutmayınız.

Şurasında ekleyeyim ki çayırılıklar için kullanacağınız tohumun en iyisi yonca tohumudur. Bu tohumun iyiside var kötüsude Tarım direktörlüğüne baş vurursanız size bu tohumun en iyisini bulacaklarına inanç getiriniz. İyi bir yonca tohumu iyi bakılırsa senede bir kaç defa biçilebilecek kadar fazla ot verir.

Hayvanlarınızın selâmeti namına bu işe dört elle sarılmanız gerektir görevim sizi...

60 Sene Evvelki Samsun

Lütfi Tekin

11 ve 12 nci Sayılardan devam

Samsunun yakın mazisinden iki sayıdır kısaca bahsettik.

Karadenizin en güzel memleketi bu şehirden ve mahalli adet ve hususiyetlerinden bahsederken bu şirin memleketin o zamanki tahsil hayatına dair bu sahifelerde yine kısaca temas etmek istedik ve bu husustaki malûmatlarını almak üzere kendilerine muracaat ettiğimiz yaşları şimdi oldukça ilerlemiş bazı Samsunlu zevattan öğrendikki. 60 70 Sene mukaddem Samsunda da bazı mühim şehir ve kasabalar müstesna Türkiyenin heman her tarafında olduğu gibi mektep denilebilecek esaslı bir irfan müessesesi henüz yoktur.

Fitreten zeki ve cevval olan her Samsunlunun, büyük küçük cümlesinin okumağa, öğrenmeğe karşı ciddi bir alâkası ve aynı zamanda istidadı vardı. Fakat ne çareki ne okuyup öğreneceği iyi bir mektebi ve nede öğredecek, yetiştirecek bir kimsesi bulunmuyordu. Mektep, mahut mahalle mentebi, okudanda malûm şahsiyetlerdi çocuklar bu mekteplerde falakacı, terbiye vermek için kulakları kan çıkıncaya kadar iğneleyici insanlardan kuran okumasını belledikten sonra mektebi terk ediyorlardı bu mekteplerde yalnız okumak vardı. Yazı derside ayrı bir tahsil mahiyetinde idi. Mektepde çocuklar (Am meden) başlayarak kurana kadar çıkıyorlar ve kurandan sonra ayrıca o zamanlar Sam-

sunda mevcut çok güzel yazı yazan kimselerden münhasiren yazı meşkediyor ve bu suretle yazı yazmağıda ayrı bir tahsil şeklinde öğrenmiş oluyordu.

60 - 70 Sene evvel, Samsunda her türlü yazıyı çok güzel anlayan ve yazan birçok kâtipler (efendiler) vardı. Güzel yazısı olan ve iyi tahrirat yazan kimselere halk filânca çok iyi bir kâtipdir vasfını verirdi. Mamafi kuran okumasını öğrenüp, iyi yazı yazmasında meşk eden bir talebe bu basit ve kifayetsiz tahziline kanaat etmez ve daha yüksek bir tahsil görmek isterse o zamanlar Samsunda mevcut medreselerden her hangi birisine devam eder ve burada da o zamane göre yüksek bir tahsil gösteren âlim, fazıl müderrislerden ders gördükten ve birçok yıllar emek sarf edüp nefes tüküttikten sonra medreseden icazetini almış olurdu Samsunda mevcut medreselerde 60 - 70 sene mukaddem cidden fazıl kimseler ders takrir ediyorlardı. Bunun için o zamanın münevver sayılan gençleri ve hususile okur yazar birçok kimseler bu suretle ve hep Samsun medreselerinden neş'et etmişlerdi Bununla beraber Samsun medreselerini ikmal ederek İstanbula gidüp ora medreselerinde veya diğer büyük mekteplerde tahsil görerek Samsuna dönmüş kimseler az değildi medreseden ecazat alup memuriyete heves eden ve bulunduğu memuriyette yük-

selmiş ve tekaüde sevk edilmiş birçok Samsunlular vardı. 60 - 70 Sene mukaddem hali faaliyette bulunan medreseler şunlardı : Gümrük anbarı yanında Abdullah paşa medresesi burada Kara Vaiz isminde tanınmış bir müderris ders veriyordu. Bu medrese yanında birde Cami vardı çıkan bir yangında yandı ve yerine şimdiki minaresiz Cami yapıldı. Medresede çok harap bir vaziyette olduğu için son zamanlarda yıkılmış ve yeri bahçe haline ifrağ edilmiştir. İkinci medrese Belediye dairesi karşısında Süleyman paşa medresesi, burada da Hacı Ömer efendi isminde âlim ve fazıl bir zat ders veriyordu. bu zat Samsunlu idi. Hacı Ömer efendi zamanının hakikaten münevver bir siması idi. Birçok talebe yetiştirmiştir. Bu medrese 1286 da odalardan birisinde ikamet eden misafir bir zatın dikkatsizliği yüzünden yanmış ve yerine şimdiki medrese yapılmıştır. Said bey medresesi burada da oldukça kalabalık bir talebe gurubu ders görüyordu. İyi müderrisleri vardı. Dördüncü medrese Seyit kutbittin mezarlığına civar bir arsada ve mahalle içinde idi. burada da talebe ders görürdü. Müdavimleri çoktu bu medrese şimdi harap ve maili inhidam bir haldedir. Bundan başka saman pazarına yakın ve yine mahalle içinde çok eski ve harap ahşap bir medrese daha vardı ki harabiyetinden dolayı burada ders verilmezdi bazı oda ve sofalarında fakir aileler ikamet ederlerdi. bu medrese umumi harpten çok zaman evvel yıkılmıştır. Epeyce eski maziye malik mektep bozması bir medrese idi. Mahalle mekteplerinden meşhurları şun-

lardır : Seyit Kutbittin civarında Şeyh Hamza mektebi, Hacı Akça ve mektebi, Hacı Akça zamanına göre iyi tedrisat yapan bir hoca idi. Kendisine herkes hürmet eder temiz bir insandı. Kanbur hocanın oğlu ve Zekiye hocalarda tanınmış insanlardı bunlar diğerlerine nisbeten daha malûmatlı ve münevver idiler bu mekteplerde çocuklar muhtelit şekilde ders görüyorlardı. Zekiye hoca ise münhasıren kız çocuğu okuduyordu. Bu da herkesin teveccühünü kazanmış iyi bir hatun, temiz bir sima idi. Mektebinde yüzlerce talebe ve hafız yetiş tirmiştir.

Büyüklerden aldığımız malûmata göre Samsunda ilk Rüşdiye 1298 senesine doğru açılmıştır. Bu mektep şimdi belediye çocuk bakım evi ve bir zamanlar Subaşı mektebi diye anılan aynı yerde idi. Bilâhere şimdiki kârgir bina inşa edilmiştir. İlk zamanlarda iki muallim ve bir hademesi vardı. Bu mektepten binlerce genc feyiz almış ve yetişmiştir. İdadi mektebi ise 308 de açılmıştır. Bu mektep şimdiki İstiklâl mektebi olan bina idi. Bu mektebin inşası ve açılışında merhum Fazıl Kadının himmet ve gayreti sebkat etmişti. Fazıl Kadı çok âlim ve münevver aynı zamanda da muariferber bir zattı.

Samsunda Eski Eserler

Kale, Bedesten ve Tabyeler.

Samsunluların, ne Kara Samsun didikleri, Amisos şehiri harabelerinde Saray, Kale, Hamam, Su yolları, Mabedler gibi, ne Osmanlılar tarafından alınmadan evvelki sahiplerinden ve nede Osman oğulları devirlerinden bakiye tarihi kıymeti haiz eserlerden meselâ :

Köprü, çeşme, kütüphane, medrese ve sair asar mevcut değildir. Belki bu yazdıklarımız vardı da bakımsızlıktan harap oldu yıkıldı ve zamanımıza kadar intikal edemedi bunu bilemiyoruz. Ancak Türklerin eline geçmeden evvelki ve eski Samsunluların Kara Samsun didikleri Amisos şehrinin bulunduğu sahada (bu şehir harabesi Samsunun garp cihetinde ve tekke altı ve fener bahçelerinin arkasındaki sırtın üzerindedir) Meydana çıkan divarlarda ve divar aralarında kalmış ağaçlarda ve tuglalarda yangından mütevellit siyahlık mevcut olduğu için çok eskiden beri buraya Kara Samsun denilirdi. 60 Sene kadar evvel iki su sarnıcı meydana çıktı o zamanki Samsunlulardan bazıları bu sarnıkları gördükleri zaman içindeki dört mermer sütun ve kemerli kubbelerinden dolayı hamama benzettiler ve buraya yer hamamı dediler ki, bunun hamamlıkla katıyen alâkası yoktu. Çünkü hamamı andıracak hususiyetlerden hiç birisi mevcut olmamakla beraber kapusu bile yoktu. Bu su sarnıcı dört mermer sütun üzerine oturtulmuş altı küçük ve bir büyük kemerden müteşekkildi bunun civarında bazı divar harabeleri görünüyordu. Bu büyük sarnıcın 50 metro kadar ilerisinde küçük bir su sarnıcı daha meydana çıkmıştı. Bunun dört buçuk metro uzunluğu üç metro kadar derinliği vardı sarnıcı meydana çıktığı zaman içi tertemiz su ile dolu idi. Her iki sarnıçta el'an mevcuttur.

Amisos şehrinin bulunduğu bu sahanın her tarafı, kıymetli şeylerle buluruz ümüdile arayıcılar tarafından eşile-

rek delik deşik bir hale sokulmuştur. Bu yanmış şehrin taşlarını, tuğlalarını merkeplerile Samsuna naklederek satan eşici acemler ve birçok kimselerin arasında bazı kıymetli eşyalar bularak bunları yok bahasına antikacı rumlara sattıkları duyulur ve bunlara o zamanki makamların ihmal ve alâkasızlıkları yüzünden pek haklı olarak acıydı. Müze mize yaraşacak kıymetli eşyalar, vazular, ve alt tarafları sivri destiler hülâsa tarihi kıymeti haiz paralar antikalar hep bu suretle ve lâkaydi yüzünden sarafalar, antikacılar tarafından birer birer başka memleketlere sevk edilerek satılmışlardı. Bahsettiğimiz büyük su sarnıcının iki mermer sütunu bile oradan çıkarılarak Samsunda satılmıştı.

Bedesten :

Kalenin şehir dahilinde kalan sürünün sağ tarafında sağ, sollu kırk dört dükkânı havi bir bedesten idi. Bu bedestenin üstü kemer şeklinde ve kapalı idi. Kale içine açılan bir kapusu, şark cihetine açılan dört, ve her iki baş taraflarına açılmış olan kapularla birlikte yedi medhali vardı. Bu kapuların üst taraflarında kitabe yerleri varsada kitabeleri mevcut olmadığı için hangi tarihte yapılmış oldukları malûm değildi. bununla beraber yapılaş şeklinden pekde tarihi kıymeti olmayan bir bedesten olduğu görünüyordu. İçindeki esnaflar rum ve ermenilerden müteşekkildi. Sarafalar, antikacılar, bezazlar ve altın gümüş üzerine iş yapan kimseler, kuyumcular burada bulunuyordu. Zengin rumların birçoğu burada sarafalık ve tefecilik yaparlardı. Fakat zamanla buradaki bazı esnaf dükkânlarını çarşu

içlerinde açarak bedesteni terk ettiler ve yerlerini daha küçük mikyasa iş yapan kimselere bıraktılar. Bedesten gün geçdikçe eski ehemmiyetini gayip etti ve günün birinde kadın pazarı (bayat pazarı) dahi olarak şimdiki şeklini aldı ve 44 dükkânlı bedesten bugün içindeki birkaç küçük esnafı baş başa kaldı.

Tapyeler :

İnşa tarihleri üçüncü Selim, yahut ikinci Mahmut devirlerine ait oldukları 60-70. sene evvelki yaşlardan işidilmişti o devirde bu tapyenin divarlarının hiç bir yerinde harabiyet eseri görülüyor ve henüz çok yakın bir mazide yapılmış oldukları hissini veriyordu.

Samsunda biri şark, ikisi garp, bir daneside Tophanede olmak üzere dört kârgir tapye mevcuddu. Şark tapyesi Çarşamba cihetinde derbendin başladığı yerden biraz beride, birisi fener molozlarına 80 metro kadar mesafede diğeri gaz iskelesi yanında, biriside tophane tapyası idi. Tophane tapyesi Gazi parkının bulunduğu yerde ve sahilde idi. Bu tapyenin bedeni çok zaman evvel yıktırılmış ve yerleri tesviye ettirilerek tophane bahçesine ilâve edilmişti. Tapyelere yatrız mimarisinden, yahut yapının Macar olmasından, milliyetine izafeten Macar tapyesi namı veriliyordu her tapyenin uzunluğu yüz yetmiş beş bedenlerinin kalınlığı on ayak ve yükseklikleri ise zeminden dört buçuk metro irtifada idi ve her birisinde de ağız genişlikleri sekizer ayak olmak üzere altışar top mazgalı mevcuddu. Arka taraflarında topçuların ikametlerine mahsus kokuşlar ve yine tapyelerin tam

orta yerlerinde zemine açılmış birer küçük cephanelik bulunuyordu. Gazhane iskelesi yanındaki tapyede ağızdan dolma eski sistem toplar vardı buradaki cephanelik ve toplar için asker bulunduruluyordu. 305 sene doğru toplar, İstanbula celbettirildi ve tapyelerde kendi hallerine terk edildiler.

Cephanelikler bir zamanlar barut deposu olarak dahi istimal edildi. Tophane tapyesinde milli günlerde ve bayranlarda top atılırdı. Şark ve garp tapyelerinin harap divarları el'an meydanıdadır.

Samsun Kalesi :

Ziraat Bankasının bulunduğu arsadan, sahilde maarif kıraethanesi yanında divarının bir kısmı görünen yere kadar sahil boyunca uzanan Samsun kalesinin metin bedeni, borçları, mazgalları hülâse bütün heybeti ile o tarihlerde meydanda idi kalenin 60-70 sene mukaddem yine henüz yıkılmamış olan üç büyük kapusu mevcuddu.

Büyük ve yüksek kapılar şark ve garp kapusu birde sahilde denize açık olan kum kapu namları ile anılıyordu. Kum kapu şimdiki Osmanlı bankasının beş on metro ilerisinde ve sol tarafında idi. Şark kadusu ise bedestenin mahalle içine açık olan kapusu yanında idi. Bu kapunun çok yakınında bir hamam vardı, kale kapusuna komşuluğundan dolayı kapu hamamı namını almıştı. Hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle beraber, mazi sinin epeyce eski olduğu şeklinden anlaşıyordu şimdi mevcut değildir. Kalede bundan başka iki hamam daha vardı bu hamamlardan birisi Hacı Hatun Camiine 20 metro kadaa bir meşa-

fede küçük bir hamamdı buna Mustafa bey hamamı denilirdi el'an mevcuttur. Diğeri ise yine bu hamama civar arsalar üzerinde eski bir hamamdı bu da yıkılmıştır. Kale mahalesi Samsunun kadim mahallelerinden biri idi. Kale içinde yüzlerce ev, dükkân, iki mescit bir cami vardı. Mescidin birisi osmanlı bankası karşısında, (bu harap mescit yakınlarda yıktırılmış ve arsası tesviye ettirilerek iyi bir şekilde sokulmuştur) diğeri ise bedestenin üst kapusu karşısında eski bir mescitdi bugünde mevcuttur. Kale dahilinde cephanelik ve içinde de cephanelik bulunduğu için o zaman burada askerler nöbet beklerlerdi. Bazı Samsunlular askerliklerinin birkaç ayını burada geçirmişlerdir. Kalenin kapuları çok sağlam olarak yapılmış, kalın tahtırları dövme demir levhalar ve çivilerle kaplanmıştı üzerlerinde kitabe yerleri mevcut olmakla beraber kitabeleri alınmış olduğundan kalenin hangi tarihte ve kimler tarafından inşa edilmiş olduğu bilinmemiyordu. Kalenin camii şimdi yerinde büyük cami bulunan aynı yerde idi fakat Samsunun meşhur büyük yangınında yandığı için yerine şimdiki büyük ve iki minareli cami bilahere inşa edilmişti. Kalenin şehir dahilinde kalan surleri daha evvel yıktırılmış ve yerleri arse haline sokularak buralara evler dükkânlar yapılmıştır. Kale bedeninden sahil tarafta bazı harap divarlar görünmektedir.

Büyük yangın ve Kale yangını :

Samsunun yakın tarihinde Samsunlularca şöhrat bulmuş büyük bir yangın vardır.

1286 Senesinin, Ağustos ayının 19-20. gününü, Süleyman Paşa medresesinin

bir odasında o sıralarda misafir bulunan bir zatın dikkatsizliğinden yangın zuhur ederek (bu medrese belediye karşısında idi) havanında muhalefetinin inzimamı ve söndürme vasıtalarının hiçliği ve aynı zamanda sür'atle tevessü ederek civar mahallelere dahi sirayet etmiş ve hatta Hançerli Camiine mücavir sokaklara kadar ilerileyerek yüzlerce ev, dükkân mağazayı yakarak birkaç mahalleyi bir harbi zade çevirmişti. Yangından kıymetli eşyaları seccade ve hahların kurtarmak isteyen bazı hali vakti yerinde Samsunlular bu eşyalarını bedesten içine ve çok uzak mahallere bin müşkülât içinde naklettirerek bu suretle yanmaktan kurtarabilmişlerdi.

Yaşlı Samsunlularca bu büyük yangın bir tarih mahiyetini iktisap etmişti. Meselâ çocuğunun doğumunu söylerken bizim Hasan büyük yangında doğdu bizim kız büyük yangında kucığımda ve iki ayıktı, yahut büyük yangından iki gün sonra yeni eve taşındı, şeklinde yangın tarih tutarlardı. Bu yangın Samsunun yüzlerce ailesini meskensiz yurtsuz bırakmış bir felâetti. En büyük evler, binalar buralarda bulunuyordu. Ne garip tecellisi varmış ki, Kale mahallesinde mütareke senelerinde yine bir yangın zuhur etmiş ve o zamane göre cidden mantazam olan tulumbaların mevcudiyetine ve Samsun halkının bilâ istisna her ferdinin bu müthiş afeti önlemek üzere azami derecede ibraz ettikleri gayrete rağmen büyük 86 yangınında olduğu gibi yine yüzlerce ev dükkân ve mağazayı kül haline sokarak şehrin bu güzel semtini harabeye çevirmiş ve yine yüzlerce aileyi meskensiz bırakmıştı.

Kağnılar Gıcırdarken

Ali Ertan

Mehmet getir bir haber

(Mehmet gider)

Aydın

(Dayıya yanaşır)

Dayı sana sözüm var.

Hasan Dayı

Buyur

Aydın

İş bulayım da benimle kal beraber.

Hasan Dayı

Hoşuma gitmez benim böyle biçimsiz haber

Utkuyu görmek için son sözümü veriyorum,

Kağnile Atatürk'ün yanına gidiyorum,

Döndürmez beni ölüm.

(Mehmet gelir)

Mehmet

Hazırdır bütün yükler.

Sizi bekliyor şimdi gelsin diyor büyükler

(Aydından başkası çıkar)

(Bir taraftan kağm sesleri gelir)

Aydın

Ayırır bu erdemiz ateşi yüzü karı,

Bin sevgi saygı size eşsiz Türk kadınları.

Perde iner

Perde arkasından kağnılar gıcırdarak geçer.

Kadınlar şu türküyü bir ağızdan söyleyerek geçerler

Kağnılar gıcırdar yollara bakup,

Evleri, köyleri uzak bırakup

Vatan sevdası kalplere dalup

Her şeyi unuttuk savaşta oğul

Atıl düşmanlara en başda oğul

Bizleri coşdurdu ulusal duygu

Vatan savgasıdır başlarda kaygu,

Gösterir artık yeni bir utku

Dağlar kağnılara açılan dağlar

Erkenlik sesile saçılan dağlar.

Üçüncü Perde

[Sahne açıldığı zaman önde kağm arabası üstünde cephane sandıkları arkadan lokomotif kağmıyı takip ediyor.

Ondört yıl sonra

Aydın

13 Yılı geride bıraktık bir dev gibi

Geçmiş hazırlamak en büyük ödev gibi.

Erkenliğe erdikten sonra Türkün kolları

Tirenlerle donandı kağm geçen yolları.

Ölüm barut dumanı yakmıyor derimizi.

Bizi öldü sananlar gelsin görsünler bizi.

Her yönden yaysalığa Cumuriyetle erdik,

Onun en büyüğüne biz kalbimizi verdik

Gelişme ilerleme hayır veriyor bizlere,

Yurda elemen olduk kara, gök, denizlere

Bir Genç

İşte dün işte bugün

Aydın

Dün düşmanları koğduk

Sultanları koğduk hem karanlığı koğduk

Altı okun ucunda yanıyor devrimimiz.

Işıkların yolundan işte biz yürüyoruz.

Kağnile arkasile çalışan Türk kadını

Erişdin bugün hakka üründe bir tek gibi

Her işe girdin bugün hem de bir erkek gibi

Ey bu yurda kahraman yetiştiren analar

Kurtulsun yurdum diye oğul veren analar

Ey yigit ulusu gördük sizde özveri

Cumuriyetle bugün gidiyoruz ileri

Nemutlu bize gördük, bizim günümüz bugün,

Adımı anıyorum saygile Atatürk'ün,

(Perde arkasından Cumuriyet marşı söylenir)

Cumuriyet Marşı

Devrimle atladık o kirli dünü,

Tarihin önünden sürdük anları.

Atatürk'le gördük işte bugün

Başımıza açtı yüksek katları

Toplaştık kaynaştık biz bir maya gibi

Kurtulduk düşmandan biz çoşan Türküz.

Cumuriyet bize bir inan gibi

Şimdi ilerleyen hem koşan Türküz...

(SON)

Maniler

Derleyen : S. Aylekin

Çatma başı kalındır
Komşuların zalımdır
Köyümüzde üç kız var
Birisi benim malımdır.

Kurşun attım pelide
Kızın adı Feride
Gel dedim de gelmedin
Benim gibi yiğide.

Karşıda dut kurusu
Geçdi kızlar sürüsü
O sürünün içinde
Yaktı beni birisi.

Çayırda kıldım namaz
Oda hakka yaramaz
İki cahil işini
Mevlâm bile kınamaz.

Var koyunun önüne
Koyun arpa yimesin
Aramıza söz diyen
Müslümanım demesin

Yaylaların başında
Ben biridim biridim

Ben böyle değildim
Sevdalıktan eridim.

Karşıda sekiz atlı
Kolani katlı katlı
Ana baba sağ olsun
Hepsinden yar tatlı.

Ateşin közlerinden
Doymadım sözlerinden
Bilsem ayrılık vardı
Öperdim gözlerinden.

Rusun gemileri
Hem ileri hem geri
Gözün kör olan Rus
Ağlattın gelinleri

İndereden tuz alma
Başka köyden kız alma
Başka köyün kızları
Seksen kocadan kalına

Altun saatim şak şak
Dargınsak barışak
Yolumuz pek irak
Mektubunan konuşak

Sahibi : Halkevi Başkanı Dr. Ertuğrul Baykal
Yayın Direktörü : Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi Başkanı C. Gültekin
Basıldığı yer : Güneş Basımevi — Samsun

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800915
DERGİLER 19 MAYIS SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ 11-13, (1936)
Markası: .MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu:

